

**Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου
Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής
Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών**

**Κατεύθυνση ΜΔΕ
« Εκπαιδευτικά Προγράμματα και Υλικό:
Τυπική, Άτυπη και Από απόσταση εκπαίδευση (Συμβατικές και
e-Μορφές)»**

**Μάθημα: Νέες μορφές εκπαίδευσης
(άτυπη, μη-τυπική, δια βίου, ενηλίκων, από απόσταση)
Υπεύθυνος καθηγητής: Μπαγάκης Γεώργιος**

**Θέμα εργασίας: «Νέες μορφές εκπαίδευσης και δια βίου:
Προσωπική- εσωτερική ή οικονομικο-κοινωνική ανάγκη;»**

**Ομαδική εργασία των μεταπτυχιακών φοιτητριών
Μίχα Βασιλική
Παπαδοπούλου Μαρία**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ
2. ΝΕΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ
3. ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ
4. ΕΝΔΟΓΕΝΕΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ
5. ΕΞΩΓΕΝΕΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ
- 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ**
7. ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Οι αλλαγές σε οικονομικό, κοινωνικό, πολιτικό και πολιτιστικό επίπεδο που προκάλεσε το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης και της επιστημονικής και τεχνολογικής ανάπτυξης επηρέασε και το χώρο της εκπαίδευσης δημιουργώντας νέες μορφές ως προς το χώρο, το χρόνο και τη θεματολογία. Ο σύγχρονος άνθρωπος υποκινούμενος και από αυτές τις εξωτερικές συνθήκες αλλά και από ενδογενείς παράγοντες ανταποκρίνεται σε αυτό το σύγχρονο κάλεσμα της εκπαίδευσης χωρίς βέβαια πολλές φορές να γνωρίζει πού θα οδηγηθεί.

2 . ΝΕΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΥΝΘΗΚΕΣ

Η λέξη που χαρακτηρίζει τη νέα εποχή, τέλος 20^{ου} – αρχές 21^{ου} αιώνα , είναι: αλλαγή , εξέλιξη , μετασχηματισμός ... Τα γεγονότα που επέδρασαν και διαμόρφωσαν και συνεχίζουν να διαμορφώνουν τη νέα εποχή είναι : η παγκοσμιοποίηση , η τεχνολογική και επιστημονική ανάπτυξη και η κοινωνία της πληροφορίας (Πρόκου,2009:31) .Τα φαινόμενα αυτά είναι άρρηκτα συνδεδεμένα μεταξύ τους, καθώς το ένα οδηγεί στο άλλο και το ενισχύει . Έτσι, η έκρηξη της επιστημονικής γνώσης και της τεχνολογίας οδηγούν από τη μια στην κοινωνία της πληροφορίας «που αχρηστεύει με ταχύ ρυθμό τη γνώση και την τεχνολογία»(Unesco, 2002:145) και από την άλλη επηρεάζει και ενισχύει το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης , αφού συναντά «όλο και λιγότερα εμπόδια η κυκλοφορία εμπορευμάτων , υπηρεσιών, κεφαλαίων και εργαζομένων» (Πρόκου,2009:31) . Από αυτά όλες σχεδόν οι κοινωνίες επηρεάστηκαν άλλες λιγότερο και άλλες περισσότερο , καθώς αλλάζουν τα βασικά συστατικά της οικονομικής , κοινωνικής , πολιτικής και πολιτιστικής ταυτότητας κάθε έθνους –κράτους . Σύμφωνα , λοιπόν , με τον Abercrombie έχει ξεκινήσει το πέρασμα στις «μεταβιομηχανικές κοινωνίες όπου η θεωρητική γνώση παίζει κυρίαρχο ρόλο και η κύρια οικονομική δραστηριότητα δεν είναι πια η παραγωγή αγαθών και η βιομηχανία αλλά οι υπηρεσίες» (Βεργίδης-Πρόκου 2005:32) . Επομένως , η σταθερότητα των παραδοσιακών κοινωνιών ως προς την οικονομική , κοινωνική και πολιτική ζωή οδηγούσε σε ένα «σταθερό εκπαιδευτικό περιβάλλον με προγραμματισμένες τελετουργίες μύησης» (Unesco,2002:148) , αντίθετα η σύγχρονη εποχή με τις ιλιγγιώδεις οικονομικοκοινωνικές αλλαγές διαταράσσει τα παραδοσιακά εκπαιδευτικά περιβάλλοντα και δημιουργεί νέα δεδομένα ως προς το χρόνο , το χώρο , τις ευκαιρίες και τις θεματικές της μάθησης .

3 . ΝΕΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Όλες αυτές οι νέες συνθήκες αποτελούν μια πρόκληση για το χώρο της εκπαίδευσης . Οι νέες μορφές και πρωτίστως η δια βίου εκπαίδευση δίνει μία απάντηση και έρχεται να ανταποκριθεί στις νέες ανάγκες της σύγχρονης εποχής . Αποτελεί μία μορφή εκπαίδευσης χωρίς περιορισμούς στο χώρο και στο χρόνο . Πολλοί ορισμοί από πολλές διαφορετικές πλευρές έχουν διατυπωθεί , όμως τα κοινά στοιχεία όλων είναι ότι :

- η μάθηση συντελείται και πέρα από το επίσημο εκπαιδευτικό σύστημα
- είναι μία συνεχής ανάγκη κατά τη διάρκεια της ζωής του ατόμου
- αντιμετωπίζει τις ραγδαίες αλλαγές της κοινωνίας
- είναι αναγκαία η πρωτοβουλία των εκπαιδευομένων για τον καθορισμό των αναγκών της δια βίου μάθησης σε τοπικό και παγκόσμιο επίπεδο
- είναι αμφίδρομη η σχέση τεχνολογίας και δια βίου μάθησης
- είναι ευεργετική η επίδρασή της σε άτομα και κοινωνίες (Μπαλατζάρας,2005:29) .

Διακρίνονται όμως και κάποιες βασικές διαφορές που εντοπίζονται και στους στόχους και στις επιπτώσεις της δια βίου μάθησης. Έτσι, στις απαρχές της δια βίου ο Basil Yeaxlee προσέγγιζε την έννοια με έναν ολιστικό τρόπο θεώρησης της εκπαίδευσης (Jarvis,2007:62) «να κατακτήσουμε...την ενότητα του πνεύματος και του σκοπού εν μέσω της διαφοροποίησης των λειτουργιών, να αναγνωρίσουμε την εκπαιδευτική αξία των ανορθόδοξων και ίσως παραγνωρισμένων τρόπων εκπαίδευσης». Το ίδιο και ο Dewey που

υποστήριζε ότι «η εκπαίδευση δε θα έπρεπε να παύει, όταν τελειώνουμε το σχολείο...όλοι να μαθαίνουν όσο ζουν είναι το σπουδαιότερο προσόν της εκπαίδευσης» (Jarvis,2007:106). Από την πλευρά της Unesco είναι εμφανής ο ανθρωπιστικός της προσανατολισμός και περιορισμένη η έμφαση στην οικονομική της διάσταση «...περιλαμβάνουν όλες τις δεξιότητες...όλους τους κλάδους γνώσης...όλα τα δυνατά μέσα...δίνουν ευκαιρία σε όλους τους ανθρώπους για πλήρη ανάπτυξη της προσωπικότητάς τους» (Βεργίδης-Πρόκου 2005:95). Από την άλλη ο ΟΟΣΑ και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δίνουν προτεραιότητα στον οικονομικό προσανατολισμό της δια βίου «εξασφάλιση τόσο της απασχολησιμότητας όσο και της προσαρμοστικότητας των εργαζομένων κατά τη διάρκεια ολόκληρης της επαγγελματικής τους ζωής ενισχύοντας έτσι την ικανότητά τους για επαγγελματική κινητικότητα» (Βεργίδης-Πρόκου 2005:38). Με βάση τα παραπάνω η δια βίου μάθηση επεκτείνεται πλέον και στις τρεις μορφές εκπαίδευσης , την τυπική (σχολείο, ΑΕΙ, ΙΕΚ κ.ά.), τη μη τυπική (εκπαιδευτικές δραστηριότητες εκτός τυπικού εκπαιδευτικού συστήματος) και άτυπη (καθημερινές δραστηριότητες) που μπορεί να ικανοποιηθεί και δια ζώσης και εξ αποστάσεως με τη βοήθεια του ηλεκτρονικού υπολογιστή και του διαδικτύου.

4. ΕΝΔΟΓΕΝΕΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Η υποκίνηση για την εκπαίδευση ενηλίκων και για τη μάθηση γενικότερα εξαρτάται από εγγενείς παράγοντες. Ο Piaget θεμελιώνει τη γνωστική θεωρία μάθησης στην υπόθεση ότι ο άνθρωπος έχει ανάγκη προσαρμογής τόσο στο φυσικό όσο και στο κοινωνικό του περιβάλλον. Έχει δηλαδή ανάγκη από μια ισορροπία που εξαρτάται από βιολογικούς μηχανισμούς και όλα αυτά πηγάζουν από την αυθόρμητη τάση του ανθρώπου για δράση. Έτσι, και η δια βίου μάθηση συνδέθηκε κατά τις δεκαετίες '70 –'80 με εγγενείς παράγοντες, δηλαδή «εσωτερικές πιέσεις που δημιουργούν επιθυμία για μαθησιακές αλλαγές» (Rogers A.,1998:125). Συγκεκριμένα με την έννοια της «ενηλικιότητας» και την πρόοδο των ενηλίκων όπου συντελείται «αλλαγή», δηλαδή αύξηση ωριμότητας, ποιοτικός μετασχηματισμός των δομών της σκέψης ή η «επίτευξη ορθολογικής αυτονομίας» κατά τον Piaget (Rogers A.,1998:87). Αυτή η αλλαγή ξεκινά από την ανάγκη ικανοποίησης εσωτερικών επιθυμιών και οδηγεί στην αυτοεκτίμηση και αυτοεκπλήρωση σύμφωνα με την ιεράρχηση των αναγκών του Maslow. Ο Bandura το αναφέρει αυτό ως αυτοαποτελεσματικότητα, δηλαδή η εμπιστοσύνη του κάθε ατόμου στην ικανότητά του να ελέγχει τις σκέψεις , τα συναισθήματα και τις πράξεις του και με αυτόν τον τρόπο να επηρεάζει ένα αποτέλεσμα.

Ο Child, όμως, θεώρησε ότι «στην κορυφή της ιεραρχίας πρέπει να προστεθούν η κατανόηση και η γνώση» και τη θεωρεί περισσότερο διαδικασία με την οποία περνάει ο άνθρωπος στην ωριμότητα · ιδιαίτερα η εκπαίδευση σε όλη τη διάρκεια της ζωής βοηθά να δίνει απαντήσεις σε ερωτήματα που αναδύονται σε ένα ραγδαία μεταβαλλόμενο κόσμο (Jarvis,2004:41-42). Επιπλέον, ο Herzbelg αναφέρεται στους εσωτερικούς παράγοντες που κάνουν τους εκπαιδευόμενους να νιώθουν ικανοποίηση από τη μάθηση, αίσθημα αναγνώρισης, επιτυχίας, προσωπικής ανάπτυξης αποκαλώντας τις «κινητήριες δυνάμεις». Η μάθηση σημαίνει για τον σύγχρονο άνθρωπο πνευματική ανάπτυξη, «νέες γνώσεις», «νέα κατανόηση», «νέες δεξιότητες» και νέες συμπεριφορές, δηλαδή «στάσεις» και όλα αυτά μαζί οδηγούν στη «σοφία» (Rogers A.,1998:123). Έτσι, σύμφωνα με τον Dewey «ο στοχασμός πάνω στις όψεις ενός προβλήματος και κατόπιν η σύλληψη των σχέσεων και η αλλαγή μέσα από τη συνολική εμπειρία», δηλαδή η «σοφία» που προαναφέρθηκε θα είναι το κίνητρο που το άτομο θα επιθυμεί και θα επιδιώκει να μαθαίνει επ' άπειρον (Jarvis,2007:109).

5. ΕΞΩΓΕΝΕΙΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Η υποκίνηση όμως μπορεί να προκληθεί και από εξωγενείς παράγοντες, δηλαδή «τα εξωτερικά εναύσματα, πιέσεις» (Rogers A.,1998:125). Πρώτα πρώτα η κοινωνία αποτελεί ένα οργανωμένο σύνολο ανθρώπων και προσπαθεί να διασφαλίσει τη συνοχή της και τη συγκρότησή της σε ένα ομοιογενές πολιτιστικά σύνολο μέσα από τους θεσμούς της. Ένας από τους βασικότερους είναι η εκπαίδευση, που μεταβιβάζει την κουλτούρα, δηλαδή τις αξίες, τους κανόνες, τις συμπεριφορές στα νέα μέλη της και με αυτόν τον τρόπο ασκείται ο κοινωνικός έλεγχος και επιτυγχάνεται η κοινωνικοποίηση. Συντελείται σε δύο φάσεις, η «πρωτογενής κοινωνικοποίηση» υλοποιείται κατά την παιδική ηλικία, ενώ η «δευτερογενής εγκαθιστά ένα ήδη κοινωνικοποιημένο άτομο σε νέους τομείς του αντικειμενικού κόσμου της κοινωνίας του» (Jarvis,2004:27-28). Οι νέοι αυτοί τομείς συνδέονται με τους πολλούς και διαφορετικούς ρόλους στους οποίους καλείται να ανταποκριθεί ο ενήλικας ανεξαρτήτως ηλικίας, εθνικότητας, φύλου, οικονομικής κατάστασης, ιδιαίτερα σε περιόδους κρίσεων και αλλαγών. Τότε υπάρχει ανάγκη εκπαίδευσης για να αποκτήσει νέες γνώσεις και δεξιότητες, για να κατανοήσει, να προσαρμοστεί και να διαχειριστεί τη νέα κατάσταση (Rogers A.,1998:91,99).

Μια σύνθετη και απαιτητική «νέα κατάσταση» που επηρέασε και επέφερε αλλαγές σε όλο το φάσμα της ανθρώπινης δραστηριότητας τόσο σε εθνικό όσο και σε διεθνές επίπεδο είναι το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης. Έκανε την εμφάνισή της με τη μορφή της οικονομικής παγκοσμιοποίησης και οδήγησε στην πολιτισμική. Αρχικά, λοιπόν, οι αλλαγές αφορούσαν το μετασχηματισμό της παραγωγής, τη μεγαλύτερη ανταγωνιστικότητα, τη μεταβαλλόμενη τεχνολογία που δημιούργησαν τη νέα γενιά «παγκοσμιοποιημένων» εργαζομένων με νέα χαρακτηριστικά και ανάγκες. (Κουνενού,2010:407). Οι αλλαγές όμως επεκτάθηκαν και στον κοινωνικοπολιτικό και γενικότερα πολιτισμικό χώρο, δηλαδή η κινητικότητα κεφαλαίων έφερε κοινωνική και γεωγραφική κινητικότητα που εξασθένησε τα συνεκτικά πολιτισμικά στοιχεία των εθνών-κρατών και δημιούργησε την ανάγκη για μια νέα «ταυτότητα», μια νέα ιδιότητα πολίτη που αποκτά μια πιο διεθνή και οικουμενική διάσταση. (Πρόκου,2009:28-29). Απαιτείται, λοιπόν, διαρκώς σε όλα τα επίπεδα η ανανέωση και η ανάπτυξη των γνώσεων και των δεξιοτήτων των πολιτών, άρα η δια βίου εκπαίδευσή τους. Τέλος, αυτή η εκπαίδευση έχει τη δυνατότητα να ανταποκριθεί και σε άλλες κοινωνικές ανάγκες, όπως η επανένταξη στην κοινωνία κάποιων ομάδων που αποκλείονταν εξαιτίας προκαταλήψεων, π.χ. γυναίκες και η δημιουργική αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου μετά τη συνταξιοδότηση.

6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Άραγε, η δια βίου εκπαίδευση και οι νέες μορφές ικανοποιούν μια εσωτερική-προσωπική ανάγκη του ανθρώπου με στόχο την ολοκλήρωσή του ή ανταποκρίνονται στις οικονομικοκοινωνικές ανάγκες που γεννιούνται εξαιτίας των αντίστοιχων μεταβολών ; Τα άτομα πάντα είχαν την ικανότητα να μαθαίνουν και να προσπαθούν να ολοκληρώνονται μέσα από τη μάθηση, μόνο που σε παλαιότερες εποχές, πιο στατικές, η ανάγκη αυτή ήταν πιο περιορισμένη. Σήμερα όμως οι ταχύτατες και συνεχείς μεταβολές καθιστούν αυτή την ανάγκη δια βίου. Επομένως, «οι δύο πλευρές δεν αποτελούν χωριστές οντότητες αλλά υπάρχει διασύνδεση μεταξύ του ανθρώπου και της κοινωνίας» (Jarvis,2004:25,43). Η δια βίου εκπαίδευση βοηθά από τη μια στη νοητική ανάπτυξη του ανθρώπου, στην αξιοποίηση των δυνατοτήτων του και γενικά στην ολοκλήρωσή του που αυτή με τη σειρά της θα βοηθήσει να ανταποκριθεί το άτομο στις αλλαγές που συντελούνται στη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία εφοδιάζοντάς τον ταυτόχρονα με νέες γνώσεις και δεξιότητες (Βεκρή,2011:260).

Όμως αυτή η πολυδιάστατη εκπαίδευση στο χώρο και στο χρόνο **πώς** θα δημιουργήσει ένα χώρο για εκπαίδευση και δράση όπου οι άνθρωποι :

- θα εκπαιδευτούν σφαιρικά αποκτώντας ταυτόχρονα ειδίκευση ;
- θα επωφελούνται ταυτόχρονα και από την παγκόσμια πολιτιστική κληρονομιά και από την εθνική τους; (Unesco,2002:149)
- θα βρίσκουν θέσεις εργασίας, όταν θα καταρτίζονται;
- θα επωφελούνται από τον εκπαιδευτικό-μορφωτικό χαρακτήρα της δια βίου και όχι τον

εμπορευματοποιημένο-χρησιμοθηρικό που μετατρέπει την εκπαίδευση σε προϊόν για τις αγορές του κόσμου ;

- θα διασφαλίζουν το αυτονόητο δικαίωμά τους στην παιδεία, στην εργασία και στο κοινωνικό γίνεσθαι και όχι την εξασφάλιση της απασχολησιμότητας και της ευελιξίας τους ως εργατικό δυναμικό;
- θα ελέγχουν την πρωτοκαθεδρία της αγοράς που τους αναγκάζει σε διαρκή εκπαίδευση σε βάρος της ποιότητας των σχέσεων και των υπόλοιπων δραστηριοτήτων και ενδιαφερόντων τους;
- δε θα ενοχοποιούνται που δεν αξιοποίησαν τις ευκαιρίες αλλά θα είναι σε θέση να αναγνωρίζουν και τις πολιτικές ευθύνες γι' αυτό; (Βεκρή,2011:260-261).

Άραγε, οι νέες μορφές και η δια βίου εκπαίδευση θα αποτελέσουν μια καινούρια ευκαιρία προσωπικής και κοινωνικής ανάπτυξης ή μια καινούρια υποταγή ;

Βιβλιογραφία

- Βεκρή, Μ.(2011): «Η Εκπαίδευση στα χρόνια της... παγκοσμιοποίησης» Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και προσανατολισμού,τ.94-95, σσ.258-264
- Βεργίδης, Δ. και Πρόκου, Ε. (2005) Σχεδιασμός, διοίκηση, αξιολόγηση, προγραμμάτων εκπαίδευσης ενηλίκων (Τόμος Ι). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
- Βικιπαίδεια. (2011) : Ζαν Πιαζε. Ανασύρθηκε στις 23/12/2011 από την <http://el.wikipedia.org/wiki/>
- Βικιπαίδεια. (2011) : Ζαν Πιαζε. Ανασύρθηκε στις 23/12/2011 από την <http://el.wikipedia.org/wiki/>
- Jarvis, P. (2004), Συνεχιζόμενη εκπαίδευση και κατάρτιση: Θεωρία και πράξη Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Jarvis, P. (2007) Οι θεμελιωτές της εκπαίδευσης ενηλίκων. (Μεταφραση: Θεοδωροκάκου, Α.). Αθήνα: Μεταίχμιο.
- Κουνενού, Κ.(2010): «Συμβουλευτική Σταδιοδρομίας και Παγκοσμιοποίηση» Επιθεώρηση Συμβουλευτικής και προσανατολισμού,90-91, σελ.407-411
- Μπαλατζάρας, Μ. (2005) : «Δια βίου Μάθηση και ο Ρόλος των Βιβλιοθηκών» . Ανασύρθηκε στις 22/12/2011 από balazaras_lifelonglearning.doc
- Papaderos, A. (2008): «Προσαρμοστικά περιβάλλοντα μάθησης και διαχείριση εκπαιδευτικού υλικού». Ανασύρθηκε στις 23/12/2011 από την <http://www.slideshare.net>
- Πρόκου, Ε. (2009) Εκπαίδευση Ενηλίκων και Δια Βίου Εκπαίδευση στην Ευρώπη και στην Ελλάδα. Αθήνα: Διόνικος.
- Rogers, A. (1999) Η εκπαίδευση ενηλίκων. Αθήνα: Μεταίχμιο
- UNESCO (2002) Εκπαίδευση. Ο θησαυρός που κρύβει μέσα της. Αθήνα: Gutenberg.